

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЛАНУВАННЯ

УДК 338.27

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА НА БАЗІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Тимофєєв В.М., д.е.н., професор

Жадан Т.А., ст. викладач

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

На основе существующих положений системного подхода, с учетом специфики производства продуктов переработки подсолнечника рекомендовано определение показателя эффективности – экономического эффекта.

On the basis of existent positions of approach of the systems, taking into account the specific of production of products of processing of sunflower determination of index of efficiency is recommended – economic effect.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Оцінка ефективності інвестицій найчастіше здійснюється у сфері виробництва продукції. Техніко-економічні показники переробки соняшника залежать з однієї сторони, від забезпечення сировиною, з другої сторони, від споживача. Саме це обумовлює специфіку розрахунку одного із показників економічної ефективності – економічного ефекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сформована система техніко-економічних показників оцінки розвитку виробництва складається з часткових і узагальнюючих показників [1]. В якості узагальнюючих показників є показники економічної ефективності.

Проблеми підвищення ефективності заходів науково-технічного прогресу досліджені в наукових працях численних вітчизняних і закордонних авторів [2–7]. Однак, на сьогоднішній день недостатньо розробленими залишаються теоретичні і методичні аспекти розрахунку економічної ефективності розробки та реалізації напрямків розвитку виробництва на базі системного підходу.

Мета статті – використання системного підходу в розрахунках економічного ефекту.

Викладення основного матеріалу. Системний підхід до прогнозування розвитку продуктів переробки соняшнику передбачає визначення узагальнюючого показника ефективності – економічного ефекту, який рекомендується здійснювати у послідовності, як зображено на рис. 1.

Згідно рис. 1 структуризація проблеми направлена на виділення складових системи по розрахунку показників таких як виробництво сировини, виробництво готової продукції та її споживання. В зв'язку з цим сумарний результат від здійснення організаційно-технічних заходів включає такі показники:

$$P_T = P_{TC} + P_{TB} + P_{TСП}, \quad (1)$$

де P_{TC} , P_{TB} , $P_{TСП}$ – вартісна оцінка результатів в сферах виробництва сировини, готової продукції та її споживання.

Вартісну оцінку результату від вирощування соняшнику в господарствах України рекомендується обчислювати як:

$$P_{TC} = \sum_{t=t_n}^{t=t_k} S_t \cdot P_{tc}, \quad (2)$$

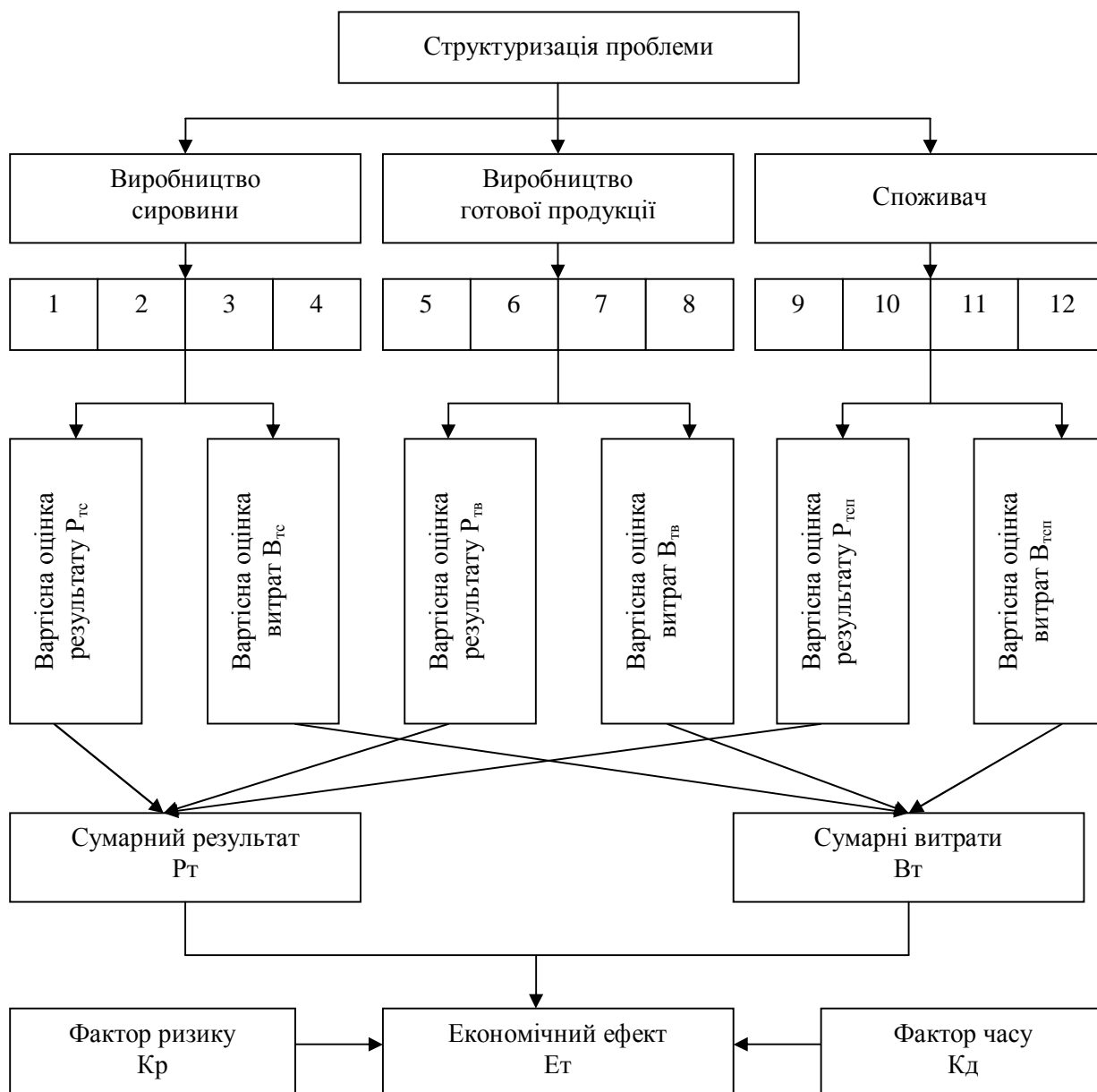
де S_t – прогнозована посівна площа соняшнику в t -ому році розрахункового періоду. В якості розрахункового періоду приймається період упередження;

P_{tc} – вартісна оцінка результату використання французької технології на 1 тис. га. В якості прогресивної технології використана французька технологія;

t_n , t_k – початковий та кінцевий рік розрахункового періоду.

Вартісна оцінка результату використання французької технології на 1 тис. га визначається шляхом поділу сумарного прибутку Π_{tg} , одержаного від її використання в дев'яти областях України і АР Крим, на величину посівної площини соняшнику в цих регіонах S_g :

$$P_{tc} = \frac{\Pi_{tg}}{S_g}, \quad (3)$$

1, 2, 3, 4 – виробництво соняшнику згідно індустріальної французької технології «Монсаніо» і ТОВ «Славолія»;
 5, 6, 7, 8 – виробництво нерафінованої олії, шроту, маргаринової продукції та майонезу відповідно;
 9, 10, 11, 12 – споживання нерафінованої олії, шроту, маргаринової продукції та майонезу відповідно.

Рис. 1. Оцінка ефективності прогнозування розвитку виробництва на базі системного підходу

Прогнозована посівна площа соняшнику в t -ому році розраховується як частка від обсягу виробництва соняшнику в t -ому році O_t на середньозважувальну його урожайність за французькою технологією Y_{cp} , тобто:

$$S_t = \frac{O_t}{Y_{cp}}, \quad (4)$$

Середньозважена урожайність визначається за формулою:

$$Y_{cp} = \frac{\sum_{j=1}^n S_j \cdot Y_j}{\sum_{j=1}^n S_j}, \quad (5)$$

де S_j – посівна площа соняшнику в j -ому регіоні;
 n – число регіонів;

Y_j – урожайність соняшнику в j -ому регіоні.

Вартісна оцінка результату у сфері виробництва готової продукції визначена приростом прибутку за формулою:

$$P_{TB} = \sum_{t=t_n}^{t=t_k} \sum_{i=1}^m \Delta\Pi_{tbi}, \quad (6)$$

де $\Delta\Pi_{tbi}$ – вартісна оцінка результату організаційно-технічних заходів у виробництві i -ої продукції за t -ий період;

m – число найменувань продукції.

Вартісна оцінка результату від споживання продуктів переробки соняшнику за розрахунковий період обчислюється як:

$$P_{TСП} = \sum_{t=t_n}^{t=t_k} \sum_{i=1}^m P_{tСПi}, \quad (7)$$

де $P_{tСПi}$ – вартісна оцінка результату від споживання i -го виду продукції за t -ий період, яка визначається:

$$P_{tСПi} = K_n \cdot ПВ_{t-1} \left(1 - \frac{O_{t-1}}{O_t}\right) O_{tСПi}, \quad (8)$$

де $ПВ_{t-1}$ – постійні витрати на 1 т i -го виду продукції в $(t-1)$ -ому періоді;

O_{t-1}, O_t – обсяги виробництва продукції в попередньому та t -ому періодах;

$O_{tСПi}$ – обсяг споживання i -го виду продукції в t -ому періоді упередження;

K_n – коефіцієнт нарахувань на собівартість продукції в ціні виробу.

До сумарних витрат на здійснення організаційно-технічних заходів по подальшому розвитку виробництва продукції входять витрати на модернізацію та поновлення обладнання в сфері виробництва, витрати на інтенсифікацію розвитку сировинної бази, зокрема підвищення урожайності соняшника, витрати при необхідності в сфері споживання. В даному випадку основним напрямком є витрати в інтенсифікацію агропромислового комплексу, зокрема використання французької технології вирощування соняшнику.

Таким чином, сумарні витрати при вирощування соняшнику за французькою технологією в межах всієї України розраховують як:

$$V_{TC} = \sum_{t=t_n}^{t=t_k} S_t \cdot V_c, \quad (9)$$

де V_c – вартісна оцінка витрат при використанні французької технології на 1 тис. га, яка визначається за формулою:

$$V_c = \frac{B_g}{S_g}, \quad (10)$$

де B_g – вартісна оцінка витрат по досліджуваним регіонам.

Економічний ефект від розвитку виробництва на базі системного підходу за період упередження становить:

$$E_T = (P_T - V_T) \cdot \alpha_t \cdot K_p, \quad (11)$$

де P_T – сумарна вартісна оцінка результату від реалізації організаційно-технічних заходів в сферах виробництва сировини, готової продукції та споживання виробів в t -му році розрахункового періоду;

V_T – сумарна вартісна оцінка витрат на організаційно-технічні заходи в сферах виробництва сировини, готової продукції та споживання виробів в t -му році розрахункового періоду;

α_t – коефіцієнт дисконтування в t -му році розрахункового періоду;

K_p – коефіцієнт ризику в t -му році періоду упередження, який рекомендується визначати на основі ковзної середньої індексу урожайності соняшника за формулою:

$$K_p = \frac{\sum_{t=1}^T y_t}{n}, \quad (12)$$

де y_{t-1}, y_t – урожайність соняшника в попередньому та t -му роках періоду упередження;

T – період упередження;

n – число кроків.

Результати розрахунків наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Сумарний економічний ефект розвитку виробництва продукції

Період упере-дження, роки	Вартісна оцінка результату, млн грн	Вартісна оцінка витрат, млн грн	$\alpha_t \cdot K_p$	Економічний ефект, млн грн
1	1831,197	192,9	0,9143	1497,89
2	2119,347	223,3	0,8308	1575,24
3	2364,97	256,4	0,7554	1592,81

Проведені дослідження показали, що визначення економічного ефекту на основі системного підходу враховує результати та витрати від розвитку виробництва продуктів переробки соняшника у сферах виробництва сировини готової продукції та її споживання, що дозволяє отримати більш реальні показники.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жадан Т.А. Показники розвитку промислового виробництва. Вестник НТУ «ХПІ». Сборник научных трудов. Тематический выпуск: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков: НТУ «ХПІ». – 2005. – № 33, 204 с.
2. Анискин Ю.П., Моисеева Н.К., Проскуряков А.В. Новая техника: повышение эффективности создания и освоения. – М.: Машиностроение. 1984. – 192 с.
3. Управление инвестициями; в 2-х т. // Общ. ред Шеремет В.В. – М.: Высшая школа, 1998. – т.1 – 460 с., т.2 – 512 с.
4. Липсиц И.В., Коссов В.В. Инновационный проект. – М.: БЭК, 1996. – 304 с.
5. Перерва П.Г. Реструктуризация промышленных предприятий и ее влияние на инновационно-инвестиционную политику в регионе // Вестник Харьковского государственного политехнического университета: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков: ХГПУ, 1999. Выпуск 90, – С. 204–209.
6. Яковлев А.І. Соціально-економічна ефективність нововведень за умов ринку / Інститут системних досліджень освіти: Харківський політехнічний університет. – К.: 1994. – 228 с.
7. Ястремская Е.Н. и др. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. – Харьков: изд. ХГЭУ, 2002. – 252 с.